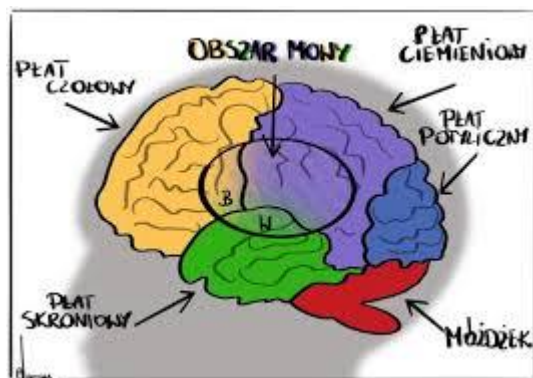

UCZEŃ Z AFAZJĄ

- **Afazja oznacza częściową lub całkowitą utratę umiejętności posługiwania się językiem, spowodowaną uszkodzeniem odpowiednich struktur mózgowych.**
- Polega na niemożności rozumienia mowy, albo na niemożności wyrażania słowami myśli, pomimo prawidłowego aparatu wykonawczego.
- Dzieci z afazją mają trudności w sferze językowej związane z nadawaniem i/lub rozumieniem mowy, które w znacznym stopniu wpływają na ich funkcjonowanie w sferze intelektualnej, emocjonalnej i społecznej.
- Często osoby mające trudności z mówieniem są postrzegane przez innych jako mniej inteligentne, co w przypadku dzieci z afazją jest krzywdzące, ponieważ ich rozwój umysłowy jest adekwatny do wieku i zbliżony do rówieśników.
- Diagnoza afazji jest skomplikowana i często na skutek nieprawidłowego postępowania terapeutycznego i wieloletnich zaniedbań, może dojść do opóźnienia w rozwoju umysłowym.
- Następuje utrudnienie funkcjonowania zwłaszcza w środowisku rówieśniczym.
- Frustracja, złość, które są skutkiem braku prawidłowej komunikacji, wpływają na zachowanie dzieci z problemami w mówieniu.
- Zaburzenie to ma wpływ na jego funkcjonowanie właściwie na każdym przedmiocie.

Afazja rozwija się u ludzi wtedy, kiedy to wystąpią u nich jakieś uszkodzenia struktur należących do ośrodkowego układu nerwowego. Problem ten ma swoje źródła właśnie w defektach dotyczących samego mózgowia, u osób z afazją aparat ruchowy mowy, czyli m.in. język i elementy krtani, funkcjonuje w pełni prawidłowo.

Przyczyną afazji może być również uszkodzenie pourazowe głowy, ale także nowotwory, procesy zapalne, procesy neurodegeneracyjne np. choroba Alzheimera, mikrozakrzepy, a nawet nieleczona cukrzyca.

Afazja, powszechnie nazywana „mgłą covidową” należy także do powikłań spowodowanych przebiegiem COVID-19.

Afazja może pojawić się nagle, u wcześniej zupełnie zdrowej osoby.

Objawy afazji w codziennej pracy na lekcji:

- trudności w czytaniu i pisaniu
- problemy z rozumieniem przeczytanych treści

- komunikowanie się pojedynczymi wyrazami
- nieumiejętność streszczenia lektury czy tekstu, pomimo wielokrotnego przeczytania
- trudności w samodzielnym wypowiedzianiu się
- nierozumienie zadawanych pytań, w związku z tym udzielanie nielogicznych, błędnych odpowiedzi
- nierozumienie pojęć, zwłaszcza abstrakcyjnych, ale też historycznych, które nie są często używane
- dzieci mają problem ze złożeniem zdobytych wiadomości w całość
- trudności w myśleniu abstrakcyjnym (symbolicznym), logicznym, przyczynowo-skutkowym, w związku z tym dziecko może mieć problemy z ułożeniem planu wydarzeń, chronologią, wyciąganiem wniosków, interpretacją tekstów, np. wierszy
- kłopoty z zapamiętaniem nazw liczb, połączenia liczba-cyfra, wolniej uczą się liczenia w pamięci, mylą znaki matematyczne.
- mają kłopot z obliczeniami kalendarzowymi, zegarowymi, pieniężnymi, mylą nazwy figur geometrycznych. Trudność sprawia im rozumienie i rozwiązywanie zadań tekstowych, w tym formułowanie pytań i odpowiedzi.
- ubogie słownictwo, używanie nieodpowiednich słów, częste powtarzanie się
- nieprawidłowe wypowiedzi (pisemne i ustne) pod względem gramatycznym, składniowym
- trudność w uogólnianiu, klasyfikowaniu pojęć
- problemy z zapamiętywaniem materiału oraz odtworzeniem wcześniej opanowanych wiadomości
- dzieci z afazją mogą ujawniać trudności z wykonaniem nowych ćwiczeń, ze zrozumieniem poleceń, zasad gier zespołowych
- dziecko porównując się z rówieśnikami może wycofywać się z udziału w zajęciach sportowych
- zwrócić uwagę jakie znaczenie terapeutyczne mają zajęcia taneczne, które efektywnie rozwijają zdolność planowania motorycznego
- wolne tempo pracy
- trudności w łączeniu faktów np. historycznych
- niski poziom graficzny pisma
- problemy z pisaniem dłuższych wypowiedzi (wypracowań, opowiadań itp.)
- nieumiejętność selekcji informacji z dłuższych tekstów
- obniżona koncentracja uwagi, zwłaszcza podczas zadań werbalnych np. wykład, czytanie długich tekstów
- trudności w rozumieniu przysłów, rozpoznawaniu środków stylistycznych
- trudności w formułowaniu opinii, uzasadnianiu swojego zdania.

Afazji często towarzyszą problemy z czytaniem i pisaniem, ponieważ są to umiejętności związane z mową.

Rodzaje afazji:

- ✓ afazję ruchową (motoryczną) - przewaga zaburzeń mówienia;
- ✓ afazję czuciową (sensoryczną) - przewaga zaburzeń rozumienia;
- ✓ afazja mieszana - ruchowo-czuciowa;
- ✓ afazja nominalna - przewaga problemów z nazywaniem i odnajdywaniem słów;
- ✓ afazja totalna - całkowita niezdolność mówienia i rozumienia.

Afazja ruchowa (ten typ afazji upoważnia do uzyskania przez ucznia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego)

- Zasadniczym zaburzeniem jest tu **nie wykształcenie lub zanik mowy spontanicznej, przy z reguły dobrym jej rozumieniu.**
- Dziecko mówi mało i powoli, a w ciężkich postaciach mowa ogranicza się do powtarzania z różną modulacją (monofazja) jednego lub kilku słów.
- W postaciach lżejszych zasób wypowiedzianych słów jest większy, ale składanie z nich zdań odbywa się z dużym wysiłkiem.
- Dziecko popełnia podczas mówienia liczne błędy.
- Problemy z mówieniem mogą wprowadzać dziecko w zakłopotanie, wstyd więc stara się je poprawiać.

Symptomy trudności:

- ubogie słownictwo;
- szybkie zapominanie wypowiedzianych słów i zdań;
- trudności z powtarzaniem usłyszanych słów i zdań;
- trudności w nazywaniu, opisywaniu przedmiotów;
- zamiany sąsiednich głosek, opuszczanie, dodawanie i przestawianie ich (parafazje głoskowe);
- wtrącanie błędnych słów (parafazje słowne);
- tworzenie niewłaściwych form gramatyczna (agramatyzmy);
- błędy składniowe;
- dzielenie słów na sylaby;
- upośledzenie abstrakcyjne;
- ciche przygotowywanie się do wypowiedzi;
- wypowiedzi nadmiernie krótkie;
- uproszczanie budowy zdań przez np. opuszczanie przyimków i niezmiennianie końcówek rzeczowników (styl depeszowy albo styl telegraficzny);
- zaburzenia "melodii" mowy (monotonne wypowiedzi, sylabizowanie, nieprawidłowy akcent w słowie lub niewłaściwa intonacja zdania);
- problemy z wyliczaniem we właściwej kolejności np. dni tygodni, miesiące, liczb.

Zaburzeniom mowy mogą towarzyszyć:

- ogólna niesprawność motoryczna;
- współwystępowanie zaburzeń koordynacji ruchowej oraz orientacji wzrokowo - przestrzennej;
- problemy w kontaktach z rówieśnikami;
- zaburzenia emocjonalne;
- zaburzenia zachowania;
- nadpobudliwość ruchowa;
- brak koncentracji uwagi.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- posadź ucznia blisko nauczyciela;
- wspieraj komunikaty werbalne gestem, mimiką, pokazem;

- parafrazuj wypowiedzi dziecka, które często są niepoprawne aby dać informację zwrotną na temat zrozumienia komunikatu dziecka, a jednocześnie prezentować wzorzec prawidłowej wypowiedzi;
- pozwól na działania na konkretach, żeby lepiej zrozumiało przekazywane na lekcji treści;
- najbardziej upośledzone jest myślenie abstrakcyjne;
- wiele trudności sprawiają występujące w zadaniach polecenia typu: podkreśl, przekreśl, zakreśl, otocz pętlą itp. Uczniowie bardzo często mylą te pojęcia, co skutkuje nieprawidłowym wykonaniem zadania
- jak najwcześniejsze wprowadzanie czytania - jeśli występują trudności metodą sylabową, wówczas zalecane jest czytanie globalne;
- podczas zaznajamiania z obrazem graficznym liter, można wykorzystywać dodatkowo polski alfabet palcowy (daktylografia);

- umożliwianie wielozmysłowego poznawania treści słów, łączenie słów z konkretnymi zabawkami, przedmiotami lub obrazkami;
- zezwalanie na jak najczęstsze wypowiadanie się;
- motywowanie, zachęcanie, naprowadzanie do wypowiadania się;
- stwarzanie spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych, cierpliwe czekanie;
- przekazywanie poleceń równocześnie w formie ustnej i pisemnej (kanał słuchowy i wzrokowy);
- unikanie stosowania metod podających (dzieci z afazją bardzo szybko się dekoncentrują podczas długiej wypowiedzi) lub wspierać je środkami wizualnymi (filmy, obrazki, gesty, mimika, pokaz czynności);
- stosowanie na lekcji zróżnicowanych formy aktywności, typów zadań, w celu podtrzymania uwagi, motywacji, lepszego przetwarzania informacji, a tym samym lepszego zapamiętywania;
- nie pospieszanie - wydłużanie czasu odpowiedzi ustnej;
- uwzględnianie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi;
- akceptowanie gestów, min, których dziecko używa w celach komunikacyjnych;
- umożliwianie uzupełniania wypowiedzi ustnej zapisem;
- nie wymaganie odpowiadania pełnym zdaniem;

- wspieranie podczas redagowania wypowiedzi ustnych (np. podpowiadanie brakujących słów);
- aranżowanie udziału dziecka w dyskusjach grupowych;
- formułowanie krótkich instrukcji, w postaci konkretnych pytań lub poleceń;
- powtarzanie ich w razie potrzeby;
- pomaganie w odczytywaniu podczas lekcji poleceń i instrukcji;
- w procesie nauczania języka obcego stosowanie metod indywidualnych;
- ograniczanie podawanych form językowych (różnica między brzmieniem słowa, a jego zapisem);
- ograniczanie ilości materiału (mniej słownictwa);
- dostosowanie form klasówek i sprawdzianów do możliwości ucznia oraz stosowanie indywidualnych kryteriów oceny;
- utrwalanie i wielokrotne wykorzystywanie - poprzez stwarzanie odpowiednich sytuacji komunikacyjnych - zdobytych przez dziecko umiejętności werbalnych;
- nagradzanie wszelkich form aktywności słownej lub bezsłownej zmierzającej do nawiązania przez dziecko kontaktu z otoczeniem.

Afazja czuciowa

- Zasadniczym zaburzeniem jest tu **trudność w rozumieniu mowy**.
- W postaciach lżejszych dziecko rozumie sens przekazu dopiero po kilkakrotnym powtórzeniu.
- W postaciach cięższych chwytą sens niektórych słów, ale nie rozumie znaczenia całego zdania. Może też występować całkowity brak rozumienia przekazu, jakby dziecko słuchało nie swojego ojczystego języka, lecz zupełnie mu nieznanego.
- Dziecko - w odróżnieniu od dziecka z afazją ruchową - na ogół nie zdaje sobie sprawy z błędów, które popełnia podczas mówienia.

Symptomy trudności:

- gadatliwość - mowa niepoprawna, ale płynna i obfita - często trudna do opanowania (logorea);
- zamiany sąsiednich głosek, opuszczanie, dodawanie i przestawianie ich (parafazje głoskowe);
- wtrącanie błędnych słów (parafazje słowne);
- tworzenie niewłaściwych form gramatycznych (agramatyzmy);
- bezsensowne odpowiedzi na pytania - mechanicznie powtarzane;
- łączenie zgłosek w dziwaczne, pozbawione sensu neologizmy;
- niezrozumiała mowa robiąca wrażenie obcego języka (tzw. afazja żargonowa);
- trudności w zakresie powtarzania oraz pisma pod dyktando, przy zachowaniu pisma samodzielnie.

Objawy wtórne:

- zaburzenia analizy i syntezy słuchowej;
- zaburzenia zachowania;
- zaburzenia emocjonalne - lęki, nadwrażliwość i nadmierna nieśmiałość;
- nadpobudliwość ruchowa;
- zaburzenia uwagi;

Wskazówki do pracy z uczniem:

- podczas mówienia do klasy, utrzymywanie z dzieckiem kontaktu wzrokowego;
- wydawanie prostych poleceń, pozostawianie dziecku czasu na przetworzenie usłyszanego komunikatu;
- upewnianie się, czy dziecko zrozumiało polecenie, w razie konieczności powtarzanie go;
- zadawanie jasno sformułowanych pytań, wymagających jednoznacznej odpowiedzi;
- przygotowywanie dla dziecka notatek, które są konkretne i napisane prostym językiem, ksero z zaznaczonymi najważniejszymi treściami, wklejki do zeszytu;
- stosowanie podczas lekcji materiałów poglądowych, wizualnych (mapy, plansze, wykresy, filmy edukacyjne, programy multimedialne) - nowe wiadomości podawane tylko w formie werbalnej mogą być dla dziecka niezrozumiałe;
- objąć zajęciami plastyczno-technicznymi - powinny możliwie często wycinać, kleić, składać oraz przyrządzać posiłki;
- na zajęciach wychowania fizycznego oceniać przede wszystkim wysiłek dziecka, a nie jakość wykonania zadania, znaleźć dla niego takie zajęcia, by mogło odnieść sukces.

Propozycje dostosowania wymagań edukacyjnych

- odpowiednie przygotowanie do odpowiedzi ustnej, m.in. uprzedzenie ucznia, że będzie pytany, wydłużanie czasu wypowiedzi, w razie konieczności odpytywanie nie przy klasie, tylko indywidualnie z nauczycielem, niezwracanie uwagi na błędy artykulacyjne i gramatyczne, w razie trudności rezygnacja z odpowiedzi ustnych na rzecz pisemnych, różnorodne formy sprawdzania wiadomości np. teczki portfolio, prezentacje, albumy;
- zadawanie pytań pomocniczych;
- formułowanie krótkich, prostych poleceń;
- wydłużenie czasu na przeczytanie lektury, naukę wiersza, wykonanie zadania itp.
- oprócz czytania, wykorzystanie dodatkowych form przekazu np. film, audiobook;
- podchodzenie w trakcie zajęć w celu dodatkowych wyjaśnień, upewnienia się czy dziecko podejmuje trud pracy;
- bieżące wyjaśnianie trudnych pojęć, upewnianie się, że dziecko dobrze je zrozumiało, jest w stanie używać danego słowa w odpowiednim kontekście;
- szczegółowe objaśnianie zadań domowych, różnicowanie ilościowe i jakościowe;
- dopilnowanie, aby uczeń zapisał najważniejsze pojęcia, wnioski, zadanie domowe
- dzielenie materiału na mniejsze części;
- w przypadku trudności w pamięciowym opanowaniu tabliczki mnożenia /wzorów pozwolić dziecku na korzystanie z tablic matematycznych.
- stosowanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracje, mapy, wykresy itp.
- niezmuszanie, ale zachęcanie i motywowanie do udziału w dyskusjach klasowych
- ocenianie przede wszystkim treści wypowiedzi, a nie formy;
- podkreślanie najważniejszych wiadomości, które uczeń ma przyswoić;
- ograniczenie ilości terminów, wydarzeń, dat, nazwisk, które uczeń ma znać;
- dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia, w razie konieczności zezwolenie na dokończenie pracy w domu, zaproszenie na konsultacje;
- uczenie pisania wypracowań wg szczegółowych podpunktów, planu;
- utrwalanie zdobytych wiadomości, łączenie nowych treści z tymi znanymi;

- tworzenie słownika wyrazów niezbędnych do napisania wypracowania lub innej dłuższej wypowiedzi pisemnej.

Opracowanie:
Olgofrenopedagog, psychotraumatolog - Edyta Kuś